

תורה שבכתב

הפצת ועידוד לימוד התורה הקדושה עם פירוש רש"י

יו"ל לזיכוי רבבות אלפי ישראל ע"י קרן תר"ג לטובת נשמת הרבני הנניד הנכבד הרה"ח ר' אריה (לייבל) ברה"ח ר' יונה רובין ז"ל

פרשת שמות

שבת תשפ"ה | גיליון נ"ג (שנה ב')

שבת של תורה פנינים מאירים לשולחן השבת

שערי תורה קבט מסכת ומבוא לפרשת השבוע

מבוא לספר 'שמות'

לאחר חומש בראשית, העוסק בתחילתו בבריאת העולם, בדורות הראשונים של העולם, ובקורות חייהם של יחיד הסגולה – האבות הקדושים והשבטים, אנו עוברים לחומש שמות שהוא החומש העוסק בקורות חייהם של בני האבות הקדושים. הלא היא כללות האומה היהודית.

ספר שמות משקף יותר מכל את המושג 'ירידה לצורך עלייה', תחילתו של החומש בגלות הקשה שעברו בני ישראל במצרים, כשהם מושפלים עד לעפר בעבודת פרך, אך משם הם עולים ומגיעים לדורות גבוהות ביציאת מצרים וקריעת ים סוף ובהמשך בקבלת תורה סיני. שוב בחטא העגל הם חווים ירידה, אך לאחר מכן הם עולים שוב ומקבלים את הלוחות השניות, וזוכים למצוות הקמת המשכן במדבר, שם שורה השכינה בישראל, וענן ה' על המשכן יומם ולילה בכל מסעיהם.

פרשת שמות, מקיפה תקופה בת שמונים שנה, תקופת הגלות והשעבוד, הגזירות והצרות, שסבלו היהודים במצרים, אך היא גם פרשת תחילת הגאולה, כאשר הקב"ה שומע את שוועת ישראל ושולח את משה לגאול אותם.

התרבות ישראל • הגזירות והשעבוד • שכר למיילדות • משה בתיבה • הריגת הנוגש המצרי • בריחת משה למדין • ההתגלות בסנה • מילת אליעזר • דברי משה לפרעה • התגברות הצרות • תרעומת העם על משה ואהרן

משה ניסה לסרב בטענות שונות, ובמשך שבעה ימים הפציר בו ה' ומסר בידו שלשה אותות לעשות לעיני ישראל: מטה הנהפך לנחש, יד הנהפכת למצורעת, ומים לדם. וגם צירף אליו את אהרן כמתורגמן.

ו. בריח

משה יצא לדרך בלי למול את אליעזר, בדרך רצה המלאך להמיתו והוא הרפה ממנו רק לאחר שאליעזר נימול על ידי ציפורה.

ז. צרות

משה ואהרן הלכו לפרעה למסור את דברי ה' לשלח את ישראל. פרעה סירב ואף גזר שלא לתת תבן ליהודים, בלי לגרוע ממכסת הלבנים היומית. השוטרים הוכו על ידי הנוגשים, כשהיהודים לא עמדו בהספק.

דתן ואבירים נזפו במשה ואהרן שהם גרמו להתגברות הצרות. ולשאלת משה לפני ה' למה התרבו הצרות, השיבו ה' שכעת תבוא הישועה.

מבט על פרשת וארא הבעל"ט:

פרשת וארא עוסקת בשנה האחרונה בה היו ישראל במצרים, ובמהלכה אנו נכנסים אל השלב של הגאולה ממצרים, כאשר משה ואהרן באים אל פרעה להתרות בו שישלח את ישראל, אולם גם אחרי שבע מכות פרעה מכביד לבו ואינו משלחם.

נושאי הפרשה: הבטחת ה' לגאול את ישראל • צירוף אהרן למשה • משפחות שבט ראובן שמעון ולוי • ייחוס משה ואהרן • הפיכת המטה לנחש לפני פרעה • שבע מכות: דם, צפרדע, כינים, ערוב, דבר, שחין, ברד.

היים של תורה מעלת והשיבות לימוד חומש ורש"י

מועיל ומפרש יותר מהתרגום

"הקורא שנים מקרא ובפעם שלישי חוזר ולומד כל הפרשה עם פירוש רש"י, שהוא בנוי על יסוד התלמוד, הרי זה מועיל יותר מהתרגום, שהוא מפרש יותר. ויש אומרים שהתרגום זכה מפני שניתן בסיני כגון יגר שהודותא, והעיקר כסברא הראשונה [שפירוש רש"י עדיף], ומכל מקום כל ירא שמים יש לו לקרות התרגום וגם פירוש רש"י."

(שלחן-ערוך-הרב, או"ח סי' רפ"ה)

בפרשת השבוע אנו לומדים על גזירתו של פרעה (שמות ה, ז-ט) לא תאספון לתת תבן לעם וגו' הם ילכו וקששו להם תבן וגו' תכבד העבדה על האנשים וגו' השאלה הנשאלת: אם היתה לפרעה כוונה להכביד את העבודה, מדוע היה צריך לגזור שלא לתת להם תבן ולהשאיר את מכסת הלבנים כבתחילה, הרי היה יכול להמשיך לתת להם תבן, ולהכפיל ולשלש את מכסת הלבנים בכל יום, כך שייאלצו לעשות יותר לבנים, ומה העניין דווקא במניעת התבן? גדולי וצדיקי הדורות אמרו על כך שלשה תירוצים מאלפים ונוקבים:

צער הנפש

הרה"ק רבי מנחם מגדל מוורקא זי"ע ביאר בטוב טעם: לחץ ומתח נפשי, טרדת ודאגת הלב, קשים לאדם יותר מסבל פיזי וגופני. עד עכשיו גזר פרעה גזירות על הגוף, לעבוד בעבודה קשה, ואם היה מגדיל את מכסת הלבנים, היה רק מגדיל יותר את צער הגוף, אבל לפרעה היתה כעת מטרה למרר גם את הנפש! לכן גזר שלא לתת להם תבן, כך שבכל בוקר יקומו בדאגה ומתח נפשי מהיכן ישיגו תבן, וזו גזירה קשה הרבה יותר.

איבוד המוח

ביתר עמקות ביאר בספ"ק 'שם משמואל': עד עכשיו שלט פרעה רק על גופם של היהודים שעבדו בעמל כפיים, אבל על מוחם ודעתם לא שלט, כי בזמן העבודה היו יכולים להרהר בדברי תורה ובעבודת ה'. וכמאמר הרה"ק מקוצק זי"ע על הכתוב (תהלים קכח, ב) 'גיע כפיך כי תאכל' - גיע כפיים בלבד, אבל לא צריך להכניס את המוח והלב לעבודה, המוח צריך להישאר פנוי לעבודת ה'. לכן גזר כעת פרעה שלא לתת להם תבן, במטרה לגזול מהם את יישוב הדעת, שכל היום יהיו טרודים סביב הדאגה לקושש קש, וכל הגיגיהם ומחשבותיהם יסתובבו רק סביב דאגת הקש והתבן!

פירוד בעם

ואילו הגאון רבי יצחק מוואלאזין זי"ע ביאר לדרוכו: כל כוונתו של פרעה לא היתה אלא לערער את האחדות והאחוה בין בני ישראל, כי כאשר ירוץ כל אחד מהם ברחבי מצרים למצוא מעט תבן, יבואו לידי מריבות וקטטות, כאשר כל אחד יטען שהוא ראה או הגביה ראשון את התבן, או שהתבן שבמקום פלוני שייך לו. המחלוקת והפירוד בישראל - היתה תכלית מאוויו של פרעה!

אוצר התורה הלומים מתוך הפרשה

והנה נער בכה ותחמל עליו ותאמר מילדי העברים זה (ב, 1)

בכיתו של גוי, היא בכייה של ייאוש, אבל בכי של יהודי הוא בכי של תפילה אל ה', בתקוה ובטחון בישועת ה' הקרובה, מתוך בכייתו של משה, בכי של תקוה, הכירה שהוא מילדי העברים.

(רבי מרדכי חיים סלונין זי"ע)

ועתה נלכה נא דרך שלשת ימים במדבר ונזבחה לה' אלקינו (ג, 1)

לפי שאין הקב"ה מנסה את האדם בנסיון שלא יוכל לעמוד בו, לכן לא התבקש פרעה להשחרר לגמרי את ישראל, כי לא היה מסוגל לעמוד בכך. הוא התבקש לעמוד בנסיון קטן לשלח אותם לשלשה ימים בלבד, בכל זאת הוא הכביד את לבו.

(אברבנאל, ואלשיך הקדוש זי"ע)

פי המקום אשר אתה עומד עליו אדמת קדש הוא (ג, 1)

יש אדם החושב שאם ירחיב ה' את גבולו ויוטב מצבו רק אז יעסוק בתורה. אומר הכתוב: 'המקום אשר אתה עומד עליו' - במצב הזה ובשעה הזאת 'אדמת קודש הוא', כי ה' רוצה את עבודתך דווקא במצב הזה.

(רבינו החפץ חיים זי"ע)

לב דעית הכרת והבנת מושג בתורה

רעמסס

בפרשת השבוע אנו לומדים שהמצרים העבירו את ישראל בעבודות כפייה, והכריחו אותם לשפץ ולבצר את הערים 'פיתום' ו'רעמסס', שיהיו ראויות לשמש כמחסנים לאוצרות המלך.

בעל 'משכיל-לדוד', כותב שרעמסס המוזכרת כאן היא אותה רעמסס הנמצאת במחוז גושן, שם הושב יוסף את יעקב ובניו, וכעת נגזר עליהם להתאים את העיר לצורכי אוצרות המלך.

אולם אכן-עזרא כותב, ש'רעמסס' בה התגוררו בני יעקב מנוקדת 'רעמסס' בניקוד שו"א תחת האות ע"ן, אבל 'רעמסס' המוזכרת כאן מנוקדת 'רעמסס', בניקוד פת"ח, והיא עיר אחרת חדשה שנבנתה במיוחד עבור אוצרות המלך.

ועיניים לראות הבנת מילה אחת בתורה

סוכן

אחת מהמילים אשר חל שיבוש במשמעותם, הוא המילה: 'סוכן'. בימינו משתמשים במילה זו במשמעות של נציג של ארגון, כמו 'סוכן ביטוח', 'סוכן מכירות', או 'סוכן ריגול', וכדומה.

אולם רש"י בפרשת השבוע (ב, יא) מסביר את הכתוב 'ערי מסקנות' שפירושו ערי אוצר למלך, ובכך מבאר רש"י הפסוק (ישעיהו כב, טו) 'הסכן הנהו', שפירושו: 'גזבר הממונה על האוצרות'.

רש"י בספר ישעיהו מביא פירושים נוספים למילה 'סוכן', פירוש אחד: אדם הרודף אחרי הנאות. ופירוש שני: אדם מהעיר 'סכני'. אך בכל מקרה לא מדובר בנציג של ארגון.

ואזניים לשמוע בללי רש"י הק' בדקדוק הלשון

לרוקן את הזמן?

מאז שר' מנשה למד את פירוש רש"י על פרשת שמות, קשה לו לשמוע אמירות מסוג: 'בחורים! עליכם לנצל את שנות הבחורות!', או 'צריך לנצל את הזמן'. הוא מגיב בהסתייגות: 'מה?! למה? צריך לרוקן את שנות הבחורות?! לרוקן את הזמן?!'

מהיכן לקח ר' מנשה את זה ש'ניצול' פירושו 'ריקון'?

רש"י (שמות ד, כב) עומד על משמעות המילה 'ונצללתם את מצרים'. לדעת רבי מנחם בן סרוק, מילה זו שייכת לקבוצת המילים משורש 'הצלה', שפירושו: הפְּרָשָׁה והפְּלָטָה (רש"י בראשית לא, טו). בשורש מילה זו יש שלש אותיות: נ.צ.ל. אלא שאות השורש הראשונה - אות נ', היא אות נופלת, כלומר שלפעמים אינה מופיעה, לכן נכתוב 'הצלה' בלי אות נ'. ובמילה 'ונצללתם', האות נ' אינה מאותיות השורש, אלא היא אות של פעולה.

רש"י חולק עליו, כי כל מילה שיש בו אות 'שורש-נופלת', כאשר מנוקדים ניקוד חיריק תחת האות נ' של 'ונ...', אין פירושו שאתם תנצלו אחרים, אלא אתם תהיו מנוצלים, כמו 'ונתתם ביד אביב'.

לכן אומר רש"י: המילה 'ונצללתם' אינה שייכת לשורש של הצלה, אלא יש שורש נוסף ומיוחד של 'ניצול', שפירושו: ריקון. במילה זו יש שלש אותיות שורש: נ.צ.ל. והאות נ' אינה נופלת. ובמקרה שהאות נ' הוא מאות השורש, אזי כשהיא מנוקדת בחיריק, פירושו, אתם תנצלו אחרים: וניצללתם - אתם תרוקנו את מצרים.

נישא רשבי:

עין טובה

הלא אהרן אחיף הלוי ידעתי כי דבר הוא וגם הנה הוא יצא לקראתך וראך ושמת בלבו (שמות ד, יד) לא פשטתה סבור שיהא מקפיד עליך שאתה עולה לגדולה (רש"י)

הדברים נגשבים ומחייבים כל כך! אהרן שהיה גדול ממושה בשלש שנים, רואה שאחיו הקטן עולה לגדולה ונבחר להיות מנהיג ישראל, והקב"ה מעיד עליו שלא היתה בלבו שום קנאה וקפידה, אלא אדרבה - 'ושמת בלבו!' לכו יתמלא שמחה על כך שאחיו הקטן גדל יותר ממנו!

מידה זו של עין-טובה ופרגון לזולת, תופסת מקום נכבד בעבודת תיקון המידות של האדם, ועל כך יבואו להלן העובדות מגדולי הדורות, מהם נוכל לשאוב השראה וחיוזוק על העין הטובה גם כשהשני מצליח יותר מאתנו.

שמחה בלי חובות

ביום בו התקיימה חנוכת הבית לשיבת 'בית הלל' בבני ברק, התקיים גם מעמד הנחת אבן הפינה לבנין ישיבת 'בית-מאיר' בבני ברק, והגאון הרב מפוניבז' זצ"ל, שגם הוא עצמו עמד בראשות ישיבה גדולה בבני ברק - ישיבת פוניבז', התכבד לנאום בשני המעמדים. כשהוא עמד ליד מקום הנחת אבן הפינה לשיבת בית מאיר קרא הרב מפוניבז' ואמר בקול גדול: 'האמינו לי, כאשר אני רואה שנבנות ישיבות נוספות על ידי אחרים - אני שמח עוד יותר מאשר אני עצמי בונה. ואם תשאלו מה פתאום 'יותר'? אסביר לכם, בהקמת הישיבה שלי יש לי אמנם שמחה, אבל גם עול כבד של חובות, מנגד, כאשר אחרים בונים, השמחה שלי גדולה, וכלי עול של החובות, כל כך שמח לי בלב, האמינו לי, כי אני שמח יותר מבעת בניית הישיבה שלי! - הכריז הרב מפוניבז', ולימד אותנו פרק במסכת עין טובה.

ראייתו של עיוור

מוקני וחשובי חסידי גור היה הרה"ח ר' חיים אלתר ברגר ז"ל. בשנות זקנותו כבה מאור עיניו, והרופאים קבעו שזה יהיה גורלו עד יומו האחרון, רחמנא ליצלן. בא חסיד לפני כ"ק האדמו"ר בעל פני מנחם מגור זי"ע ונפשו בשאלתו: כיצד יוכל לעבור את הנסיון הגורא הזה, העיוורון, באופן הראוי?

פנה אליו הרבי ואמר בהתרגשות רבה: "שמעני, הרי ל'עין-טובה' יש שני פירושים. האחד: עין טובה כפשוטה, עין בריאה המטיבה לראות בראיית עיני בשר. השני: מידת טוב-עין. ובכן, אמנם כבה כעת מאור עיניך הגשמי, ונחסר ממך הפירוש הראשון. אבל, את הפירוש השני של 'עין טובה' - 'פארגינען-

תרופה לאסטמה

בעיצומו של אחד השיעורים שמסר הגאון רבי אברהם נח פלאי זצ"ל בישיבת חברון, הוא נתקף בהתקפת אסטמה, והוא נאלץ להפסיק את השיעור ולצאת החוצה אל המרפסת הפתוחה, כפי שהיה עושה תמיד במקרים כאלו, עומד שם עשר דקות או רבע שעה, שואף אל ריאותיו אוויר צלול וחוזר אל השיעור. אולם, להפתעת התלמידים, באותו היום חזר ראש הישיבה אל ההיכל כעבור דקות ספורות, כשהוא בריא ושלם והמשיך במסירת השיעור.

אחר גמר השיעור, ניגשו מספר תלמידים מקורבים אל ראש הישיבה ואמרו לו: "היום היה מעשה ניסים, ברוך השם הרב הצליח להמשיך את השיעור כעבור זמן קצר כל כך!..."

"אספר לכם מה התרחש באותם רגעים ספורים", ענה ראש הישיבה, "כפי שראיתם, נתקפתי בקצרת-נשימה, כמעט לא הצלחתי לנשום כלל! אך כאשר יצאתי אל המרפסת והסתכלתי על הבניין השוכן מול הישיבה, ראיתי שפלוני המתגורר שם, אשר שנים רבות אני רואה שהוא גר בבית צר, למרות שמשפחתו ברוכת ילדים, וכעת ברוך ה' הוא מרחיב את דירתו, הוא מוסיף עוד חדר רחב ידיים וגם סוכה גדולה, למראה עבודות הבנייה כל כך שמחתי בליבי בשמחתו: 'הנה הוא בונה! הוא בונה, ברוך השם!' מרוב שמחה בשמחתו של היהודי, רחב לבי עד שדרכי הנשימה נפתחו ברגע קטן, הכל חלף בער לבי!..."

חכמת התורה אמרות חכמה ופניני שפר מגדולי הדורות על פרשת השבוע

הכסף שלו, ולא על הכסף של אחרים... אבל מכל מקום ראש הישיבה נהנה מעצם הסברא ונתן לו כסף.

ההוא מהתיבה...

פי מן המים משיתהו (שמות ב, י)

כשהגיע הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל לדרוש באחת מבתי הכנסת באמריקה, במטרה להתרימם לשיבתו, הבין שמדובר בקהל בעל ידיעות מעטות בתורה, כפי שהיה בימים ההם באמריקה, לכן השתדל להתאים את דרשתו לרמה שלהם, וסיפר להם בצורה מרתקת את הסיפור של בת פרעה שהוציאה את משה מהמים, ללא שתדע שבכך היא מצילה את המושיע של ישראל, כך התורם לשיבה יתכן שבכספו מחזיק הוא בחור שתעיד להיות גדול הדור.

סבר רבי מאיר שפירא שמילים פשוטות אלו יובנו גם לפשוטי האנשים. אבל לאחר הדרשה התברר לו שאפילו דבר פשוט זה לא הבינו. הוא שמע ילד קטן שואל את אביו, כשהוא מצביע על רבי מאיר שפירא: 'האם הוא זה שהיה בתיבה?'. ענה האב: 'ברור! הרי שמעת את הסיפור!'. והוא הציל את עצמו מהמים? - הוסיף הילד ושאל. 'מכובן- ענה האב - הרי הוא עומד כאן לפנינו!'

מלחמתו ומלכותו של משה רבינו בארץ כוש

בפרשת השבוע אנו לומדים על בריחת משה רבינו ממצרים אחרי שפרעה רצה להורגו, ובהמשך הפרשה נכתב שבהיותו בן שמונים שנה, שלח ה' לגאול את ישראל ממצרים. אולם התורה אינה מגלה לנו מה עבר על משה במשך שמונים שנות חייו, רק במדרשי חז"ל אנו מוצאים ידיעות נפלאות על אותה תקופה.

שנות נדודים

כשלומדים את הפסוקים בפשטות, משמע שתיכף אחרי שברח ממצרים הגיע משה למדיין ונשא לאשה את ציפורה, אולם הרמב"ן כותב (ב, כג) שבמשך שישים שנה ברח משה מגוי אל גוי ומממלכה אל עם אחר, כדרך הבורח מהמלכות שאינו מתעכב במקום אחד, אלא נודד למרחקים ממקום למקום, ואחר כך הגיע אל יתרו.

נחשים וחומות

בילקוט שמעוני (פרשת שמות רמז קסח) אנו מוצאים תיאור מורחב על קורות חייו של משה: בימים ההם התפתחה מלחמה בין בני ארץ כוש ובין בני קדם, ו'קוננוס' מלך כוש יצא להילחם בארם ובבני קדם, כשהוא מפקיד את בלעם, שהוא לבן הארמי, ושני בניו ינוס וימברוס, לשמור על העיר כוש. אולם בלעם הסית את יושבי הארץ למרוד בקוננוס, והחליטו שלא לתת לו רשות לחזור לעירו. אנשי המדינה המליכו את בלעם למלך, וגם הגביהו את החומות משני צדי העיר, ומן העבר השלישי חפרו בארות רבות סמוך לנהר, ומן העבר הרביעי קיבצו נחשים לרוב מאד בלחשיהם ובכשפיהם, ואין יוצא ובא אליהם.

קרבות מחוץ לעיר

כאשר המלך קוננוס חזר מהמלחמה עם שרי צבאו, הופתעו לגלות את שערי העיר נעולים. תחילה ניסו לפרוץ לעיר וללחום, אך הם נחלו כישלון מול המצור של החומות, הבורות ונחשים, עד שהחליטו לחדול מלהילחם ונשארו לחנות מחוץ לעיר.

יחי המלך!

באותם ימים, ברח משה ממצרים כשהוא בן י"ח שנה, והגיע אל מחנה קוננוס מחוץ לארץ כוש. במשך תשע שנים שהה משה יחד עמהם, ויאבה המלך והשרים וכל חיל המלחמה את הבחור, כי רב ויקיר הוא, וקומתו כארו, ופניו כצאת השמש, וכח גבורתו כארי, ויהי יועץ למלך".

כעבור תשע שנים מת המלך קוננוס, ואנשיו הקימו במה גדולה, הושיבו עליה את משה, שהיה אז בן 27 שנים, ויתקעו בשופרות ויאמרו: "יחי המלך! יחי המלך!".

אפרוחים מול נחשים

ביום השני למלכותו, באו אליו אנשי המחנה

וביקשו ממנו עצה כיצד לכבוש שוב את העיר כוש. ענה משה המלך ואמר: 'לכו אל היער והביאו אפרוחים של עוף החסידה, ותלמדו אותם לעוף כמו עוף הנץ'.

האנשים מיהרו אל היער, עלו על הברושים, וביאו איש אפרוחו בידו. כאשר האפרוחים למדו לעוף, ציוה משה להרעיב את העופות יומיים, וביום השלישי אמר להם: 'לכבו איש כלי מלחמתו בידו, ורכבו איש על סוסו, וקחו איש אפרוחו בידו, ונלחם בעיר'.

הם הגיעו אל מקום הנחשים, שם שיחררו את האפרוחים המורעבים שמהירו לטרוף ולאכול את כל הנחשים, כך הצליחו לחדור אל העיר וכבשו אותה לידם, כאשר בלעם יחד עם בניו נמלטו מכוש למצרים.

האשה הכושית

לאחר שמשוה לכד את העיר בחוכמתו, הושיבוהו על כסא המלוכה ושימו כתר מלכות בראשו.

אנשי המקום החליטו לתת לו לאשה את האשה הכושית אשת קוננוס, אולם משה לא קרב אליה כלל. כמובא בתרגום יונתן על הכתוב (במדבר יב, א) וַתֵּדַבֵּר מִיָּמַיִם וְאַהֲרֹן בְּמִשְׁחָה עַל אֲדוּת הָאִשָּׁה הַכּוּשִׁית אֲשֶׁר לָקַח, שהכוונה על אדוּת האשה הכושית שנתנו לו בארץ כוש, שמשוה התרחק ממנה ולא קרב אליה (עיי"ש באבן עזרא ורשב"ם).

סיום תקופת המלוכה

במשך ארבעים שנה מלך משה בארץ כוש. הוא נלחם עם ארץ אדום ועם בני קדם והכניע אותם תחת מלכות כוש, והצליח בכל מלחמתו כי היה ה' אתו.

כעבור ארבעים שנה, כשמשוה בן 67 שנים, אמרה האשה הכושית אל השרים, שאין ראוי שמשוה ימשיך להיות מלך, אחרי שהוא לא עובד לאילי בני כוש וגם לא קרב אליה, ומוטב להמליך את בנה 'מונחם' בן קוננוס. ואכן, הם קיבלו את דבריה, אולם הם התייראו לפגוע במשה, לכן נתנו לו מתנות גדולות ושלחוהו בכבוד גדול. "כי מה' יצא הדבר כי בא הקץ אשר התעתד מימי קדם להוציא את בני ישראל", ומשם הגיע משה לארץ מדיין (ראה שם בילקוט שמעוני המשך המעשה באריכות).

איבוד זמן

לסיום נביא את דברי האביבנאל הכותב על מאורעות אלו (שמות ב): "האמנם קצרה התורה בספור מה שקרה לו בארץ כוש, לפי שכל מה שעשה משה בזה היה איבוד זמן, ולא היה אותו מלכות אשר בחר בו השם, ולא הארץ אשר השם דורש אותה, והעם היושב בה הוא עם בזוי וסוסי, נמשל כבהמות נדמו, על כן לא נזכר דבר מזה בכתוב, כי אם ממה שקרה במדין ובהר האלקים כי שם צוה ה' את הברכה חיים עד העולם".

המכה את חבירו, האם מותר לצרף אותו למניין?

על הכתוב בפרשת השבוע (שמות ב, יג) וַיֹּאמֶר לְרִשְׁעֵי לְמַה תִּפְּהוּ רַעְפָּה, כותב רש"י: 'אף על פי שלא הכו, נקרא רשע בהרמת יד'. כך נפסק להלכה בשלחן ערוך חושן משפט (סימן תכ סעיף א): 'אסור לאדם להכות חבירו, והמרים יד על חבירו להכותו, אף על פי שלא הכוהו, נקרא רשע'.

רבנים משלש מדינות, כי זה נאמר רק כלפי החרם שלא לישא שתי נשים.

המנהג בימינו

מחמת רפיון הדורות לא ראינו בימינו שיחששו לכך שלא לצרף למנין מי שהכה את חבירו, כפי שכבר כתב בפתחי תשובה (שם סק"א) בשם שו"ת חתם סופר (ח"מ סי' קפ"ב): 'בנידון זה אשר אין איש שם על לב לעגשו ולהפרישו'. גם בשו"ת רב פעלים (ח"ב - אור"ח סימן יא) כותב: 'הנה דבר זה שכיח הרבה, ולא ראינו דחכמי הדור בכל מקום ומקום חוששין לדבר זה, לעשות התרה להמכה את חבירו כדי לצרפו לעשרה'. וראה שם שכתב שסומכים על 'התרת החרמות' שעושים לקראת ראש השנה.

חרם הקדמונים

הרמ"א מוסיף וכותב שם: 'יש אומרים דיש חרם קדמונים באדם המכה לחבירו, וצריכין להתיר לו [את החרם] כדי לצרפו למנין עשרה, ומיד שמקבל עליו לעשות דין, מתירין לו אף על פי שאין המוכה מתרצה'.

היתר בשלשה

על דברי רמ"א אלו כותב הסמ"ע (סק"ד), שמשמע מלשונו שאין צריך לנדות מחדש את המכה, אלא כל המכה הריהו כבר מנודה ועומד מחרם הקדמונים.

עוד כותב הסמ"ע, שהיתר החרם צריך להיות על ידי שלשה אנשים, ולא כמו שעלה על דעת חכם אחד לומר שצריך היתר של מאה

הלכה למעשה

מעיקר הדין, לדעת הרמ"א, מי שהכה את חבירו אסור לצרפו למנין לשום דבר שבקדושה, ולא לענות אחריו אמן. אך כתבו האחרונים שלא ראינו שחוששים לכך.

התורה וההפטרה ביאור שייכות ההפטרה לפרשת השבוע

החוט המקשר: ישראל ומצרים, העונש למצרים, ושליחת משה

'דברי ירמיהו' (ירמיהו א, יח-ב, א-ג), בה מסופר שבתחילת ימיו טען ירמיהו לפני ה' שאינו ראוי לנבואה, ועדיין לא פעל ניסים כמשה ואהרן, ולא יאמינו לו, וה' הבטיחו לסייע לו.

מנהג התימנים והבבלים: מפטירים 'הודע את ירושלים', בספר יחזקאל (א, א-ד), בה מוזכרים פסוקים הקשורים לגלות מצרים: 'ואראך מתבוססת בדימך... רבבה כצמח השדה נתתיך וגו'.

מנהג האשכנזים: פרשתנו נפתחת בגלות מצרים וריבוי העם. בהקשר לכך מפטירים הפטרת 'הבאים ישרש יעקב', בספר ישעיהו (כו, ו-יג; כז, א-יג; כט, כב-כג). בה מוזכרים חסדי ה' על עמו, שהתברכו מאד במצרים, והמצריים ענשו אותה מכה שהכו אותם.

מנהג הספרדים: בפרשתנו נלמד על סיור משה לקבל את שליחות הגאולה, שמה לא יאמינו לו, וה' הבטיחו להיות עמו. לכן מפטירים הפטרת

עומקה של תורה עומק ועיון בדברי רש"י בפרשת השבוע

האם כל 'אנשים' הוא לשון חשיבות?

בעל דבר

אולם המהר"ל בגור אריה חולק על כלל זה, שהרי גם על הפסוק (שמו יז, ט) 'בחר לנו אנשים', דרשו חז"ל לשון חשיבות, למרות שלא מדובר בתואר.

לכן מסביר המהר"ל: לשון 'איש' פירושו בעל-דבר, וברוב המקרים הכוונה לצדיק שהוא בעל הדבר לטובה. אבל לפעמים, כמו כאן אצל דתן ואבירם, הכוונה שהם היו 'בעלי דבר' לרעה, שהיו מופלגים ברעה מאוד.

גזירה שוה

ואילו הטי"ז בדברי-דוד מתרץ, שבדרך כלל אנשים הוא לשון חשיבות, אך כאן תיבת אנשים היא מיותרת, שכבר נאמר 'עבדים', ולכן למדו בגזירה שווה מהאמור במקום אחר דתן ואבירם סורו מעל אהלי 'אנשים'. ולא למדו גזירה שווה מהכתוב כולם אנשים שהיו צדיקים, כי כאן מפורש בפסוק שהם היו רשעים.

על הכתוב (שמות ב, יג) וַהֲפָה טְנֵי אַנְשֵׁי עִבְרִים נְצִים וַיֹּאמֶר לְרִשְׁעֵי לְמַה תִּפְּהוּ רַעְפָּה, כותב רש"י: 'שני אנשים עברים - דתן ואבירם הם שהותירו מן המן'.

המזרחי מעלה שאלה גדולה: הרי בפרשת שלח כותב רש"י (במדבר יג, ג) 'כל אנשים שבמקרא לשון חשיבות', ואין יתכן שדתן ואבירם הרשעים נקראים כאן שני אנשים?'

דרך תואר

מיישב המזרחי: כלל זה שכל 'אנשים' הוא לשון חשיבות, הוא רק במקרה שמילת אנשים באה כתואר שהכתוב מתאר שהם היו בדרגת 'אנשים', כמו הכתוב 'כולם אנשים', 'וחזקת והיית לאיש'. אבל שלא במקום תואר רק כספיר דברים, כמו בפסוק ויאמרו האנשים וגו' או שני אנשים נצים וגו', אין זה לשון חשיבות.

80 זוכים

שמות הזוכים בהגרלה בין המוני הלומדים והמשיבים על שעשועי התורה לימי החנוכה

ניק וחכים מנחם מענדל ברימט קרית גת, אהלי מנחם
 הבה"ח אוריאל לוי בני ברק
 הרב אלימלך אדלר ביתר עילית
 הבה"ח יאיר קניג בני ברק, אהבת תורה
 ניק וחכים מיכאל גרידינגר בני ברק, תשב"ח
 ניק וחכים ראובן סגל טבריה, תפארת יוחנן
 הבה"ח דניאל עזרי רכסים, אהלי שמואל
 ניק וחכים אברהם ישעיהו גלעזר מודיעין עילית, דרכי אבותינו
 הבה"ח בנימין ברוך קרלנשטיין בני ברק, כתר תורה
 ניק וחכים יעקב בן שמעון ירושלים, שערי דעת
 הבה"ח נתנאל יהב ביתר עילית, ארחות תורה
 הרב יונה גוגנהיים מודיעין עילית, תורת שלמה
 ניק וחכים ישראל מאיר כהן בני ברק, הליכות שמואל
 ניק וחכים דוד אור חיפה, זכרון מאיר
 הרב שמעון הלל וולס ירושלים, שומרי החומות
 הרב יעקב שפירא אופקים, משען לתלמיד
 הרב משה דביר ירושלים, אהבת שלום
 הרב יעקב צבי אטינגר ירושלים, כולל קבר רחל
 הרב יעקב פולק אלעד, מדרש אליהו
 הרב יעקב יצחק גוסבוים ירושלים
 ניק וחכים שמעון סלומון בני ברק, מורשת משה המסורה
 הרב שלמה יעקב קלויזנר מודיעין עילית, מגדל עוז
 ניק וחכים נתנאל ליברמן בני ברק, לקח טוב
 הרב שלמה זלמן ויצמן ירושלים, מיר
 הרב ישראל מאיר וייספיס מודיעין עילית, בית אבא
 ניק וחכים שרגי קופר ירושלים, מנחת חינוך
 ניק וחכים שלמה דב קלמן מודיעין עילית, באיאן
 הבה"ח שרגא גליק בני ברק, דאראג
 הרב אפרים זלמן פינס ירושלים, מיר
 הבה"ח שמחה קסלר מודיעין עילית, תורה בתפארתה
 הרב שלמה פקשר ירושלים
 הרב שניאור מייזליש ירושלים, כולל דף היומי
 הבה"ח אברהם יצחק ליברמן ביתר עילית, עץ חיים
 הרב זמיר צפתי אלעד, פקודת אלעזר
 הרב אברהם לוי לוד
 הרב נתמן אורלנדיק ביתר עילית, ברסלב
 ניק וחכים פנחס פרנקל ביתר עילית, דרכי איש
 הרב משה יהודה זילברמן ביתר עילית
 הרב יחיאל יעקובוביץ צפת
 הרב יוסף עבד כוכב יעקב (תל ציון)

ניק וחכים עובדיה יוסף ארו ירושלים, אבני שלמה
 ניק וחכים ארי נימן נוף הגליל, בעלזא
 הרב יצחק יעקב וייס ירושלים
 הבה"ח אלטר משולם יצחק לייטנר ירושלים, טשערנאביל
 הרב חנהיה יום טוב ליפא בן לולו הרב שלום הרפז קרית גת
 ניק וחכים יוסף שלום מנדלסון ירושלים
 הרב אשר פיישר ירושלים, קהילות יעקב
 הבה"ח נפתלי ברגר קוממיות, טשרנוביל
 הרב שאול רוטנר ירושלים, נור מרדכי
 הרב יעקב פרייזלר מודיעין עילית, כולל הרב ינקלביץ
 הרב משה מרדכי חרו קרית גת, סלונים
 הרב יהושע מילך ביתר עילית, ערלוי
 הרב יצחק לבל אלעד, אור יצחק
 הבה"ח אשר שפיצר ירושלים, תפארת התלמוד
 הרב שלום נח בילר בני ברק, מצדה
 הרב יוסף זילברשטיין אספר מצודת דוד
 הרב עזריאל הורוביץ ירושלים, בעלזא
 הרב שמעון שולם רחון ירושלים
 ניק וחכים דוד שלמן מודיעין עילית, קנין התורה
 הבה"ח שמעון דרוק ביתר עילית, אמשינוב
 הבה"ח יהודה מרמור חיפה, סערט ויוניץ
 הרב חיים מאיר מנדל בני ברק, ערלוי
 הבה"ח ברוך דוד לידר בני ברק, פיטסבורג
 מודיעין עילית, סלבודקה
 הבה"ח בנימין מלחי ירושלים, פונוביו
 הבה"ח צבי אריה אייכלר בית שמש, דושינסקיא
 הרב שלמה סירוטה בית שמש, חסדי שיר
 הרב יוסף שלמה גולדשטיין בית שמש
 הרב יששכר כהן מודיעין עילית, בית אבא
 הרב אלכסנדר ברלין בית שמש
 הבה"ח משה יוסף פרלמן בני ברק, שערי תורה
 הבה"ח משה יעקוביאן ירושלים, מיר
 הרב מרדכי שוורץ בני ברק, סערט ויוניץ
 ניק וחכים מרדכי בנדיק ירושלים, סקווירא
 הרב יוסף למברגר גבעת זאב, השכמת הבוקר
 הרב נתן לייטער עפולה
 הבה"ח ברוך רוטמן ביתר עילית, מעייני חכמה
 הבה"ח ישכר פוטאג ירושלים, דאראג
 הבה"ח מאיר מיליקובסקי ביתר עילית, אמשינוב

הזדהו עלד בראשית

זה הזמן לשגן ולחזור על לימוד כל חומש בראשית - ולהפוך את לימוד התורה הקדושה עם פירוש רש"י הקדוש לקנין נצחי!

מגוון מבחני סיכום ושעשועי תורה על כל ספר 'בראשית'

מבחן 'ידיעת התורה'

45 שאלות סיכום וידיעה

על כל חומש בראשית 5 שאלות מתוכן - זכות

מבחן 'בקיאות בתורה'

10 שאלות מקיפות וכוללות

בדגש על בקיאות בכל חומש בראשית

מדור 'תורתך שעשועי'

פולמוסי 'יוסיף דעת'

מגוון 'חידודי תורה' חידות 'כמונח בקופסא'

המבחנים ושעשועי התורה יהיו פתוחים

בכו' קול התורה ובנדרים+

עד יום שני פרשת וארא בשעה 24:00

מתן שכרה בצדה

הגרלות ענק בין יודעי ומשנני התורה

פרס ראשון ₪ 1,500

פרס שני ₪ 1,000

פרס שלישי 50 זוכים ב-100 ₪

*הזכה בפרס ראשון ושני הינם לנבחנים קבועים בלבד, שאר הפרסים אף למצטרפים חדשים